

İŞÇİ HAKLARI NORVEÇ

Berna Erginel

- 18. yy ikinci yarısında İngiltere tarafından kullanılan yeni teknolojiler oradan Avrupa Ülkelerine yayılmış sanayi teknolojisi hızla gelişmiş ve bu gelişme büyük ve derin toplumsal değişimlere yol açmıştır. Böylece büyük bir işçi sınıfı ortaya çıkmıştır.
- 18 yy. da sanayi devrimi ile ortaya çıkan işçi sınıfı Kapitalizmle birlikte ise insanların düşük ücret karşılığında çok kötü çalışma koşulları altında çalıştırıldıkları bir dönem olarak devam etmiştir.
- Özellikle bu dönemde fabrikalarda buharın kullanılmaya başlamasıyla birlikte çok sayıda işgücü tarımdan koparılarak fabrikalarda işçi olarak çalıştırılmaya başlamıştır. Kapitalizmin egemen sınıfı burjuvazi işçileri mümkün olduğunca düşük ücretle ve kötü çalışma koşullarında çalıştırıyordu. Özellikle de daha düşük ücret vermek için kadın ve çocuk işçi istihdam etmek istiyorlardı. O dönemde işçiler hastalık ve kaza sigortası, emeklilik, yıllık ve haftalık izin, işten atılma tazminatı, iş güvenliği vs gibi haklara sahip değildi. Devlet de sadece kapitalist çıkarların güvencesi görevi yapıyordu. Her şeye rağmen işçiler tepkilerini ortaya koymaya başladılar.

- İşçi sınıfının ortaya çıkması ile birlikte emeğinden başka geçim kaynağı olmayan kişilerin bir tehlike ile karşılaştığında emeğini kullanamaz hale gelmesi durumunda hem kendisinin hem de geçindirmiş olduğu diğer kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri sıkıntılar yaratmıştır.
- Sınırlı ücretle çalışan emeğin kötü koşullara maruz kalmasıyla bu durumdan rahatsız olan kişilerin öncülüğünde bu kötü gidişata çözüm bulmak için çaba sarfettiler ve zamanla devletlerin de yasalar çıkararak müdahalede bulunduğu görülmüştür.
- 1880'li yıllarda Norveç'in ilk sendikası, kibrit fabrikasında çalışan çoğu genç kız olan kadınlar arasında kurulmuş. Kuruluş sebebi çok haklı bir sebeptir. Fabrika idaresi bir gün karar vermiş, tüm kadın işçilerin maaşını keyfi düşürmüştü. Kadınlar kabul etmemişler hemen örgütlenmişler. Önce ayrı dursalar da erkekler de katılmak istemişler ama kabul edilmemişler.
- İstekleri basitmiş. Ücret işe girişte anlaşıldığı gibi kalacak, yani sırf kadın oldukları için bir günden ertesi güne keyfi azaltılamayacak, yemekten önce el yıkama olanağı olacak çünkü kibritin üretiminde kullanılan fosfor dişlerin ve çene kemiklerinin kaybına yol açıyormuş, ve gene aynı sebepten öğle yemeği için ayrı bir oda olacak. Greve gitmişler.

- İşçilerin davalarına halktan ve aydın kesimden yüksek destek gelmiş ve peş peşe sendikalar kurulmaya başlamış, grevler olağan hale gelmiş. Norveç endüstri ve ticaret hayatında bir 50 yıl süren grev ve lokavtlar dönemi olmuş.
- 1931'de polisin yaralandığı grevcilerin grev kırıcılara saldırdığı bir yakın dövüş olayı, bunun üzerine İkinci Dünya Savaşında Hitler hayranı başbakan olarak ün salan, ama o günlerde henüz savunma bakanı olan Vidkun Quisling tarafından neredeyse ordu işçilerin üzerine salınacakken buna tecrübeli başbakan Johan Ludvig Mowinckel engel olmuş. Olayı yatıştırıp bir "çalışma hayatında barış" komisyonu kurmuş. Komisyon iki yıl sonra raporunu vermiş, o rapor ışığında son Mowinckel hükümeti polisin artık grevlerde işveren tarafında olayın üstüne sürülemeyeceği şeklinde tarihi bir karar almış.

- Bunun peşinden sendikalar birleşmiş, işverenler birleşmiş ve aralarında 1935'teki ilk ulusal düzeyde işveren-çalışan örgütleri ana anlaşmasını bir çeşit "Norveç iş hayatının anayasasını" imzalamışlar. Bunun peşinden bu anlaşma temelli ama gene de arada bir grev yapılabilen düzen yenilene yenilene günümüze kadar devam etmiş.
- Norveçlilerin bugün sahip olduğu birçok hak bu süre içinde devletin bunları birer yatırım olarak görmesi ve masrafını üstlenmesiyle yerleşmiş. Bu haklara tipik bir örnek çocuklara kreş, bir başkası kapsamlı sağlık, emeklilik, işsizlik hakları, tam destekli eğitim, yüksek eğitime yeterli yurt, borç, burs dahil. Bu tür haklar sayesinde fakirlerin, azınlıkların, kadınların iş hayatına katılımı, ülke endüstrisinin verimliliği, devlet vergi gelirleri artmış, yani bu anlaşmalı, envai devlet elinden sosyal haklar bezeli düzen genelde refah artışına ve toplum barışına vesile olmuş.
- Norveç devletinin birçok sosyal hak ve hizmetleri yatırım olarak görüp masraflarını üstlenmesi artan devlet gelirleri sayesinde oldu. Önceleri bu savaştan altmışlı yıllara kadar endüstrinin yükselişi yüzünden (alüminyum, gemi inşaatı, akarsu gücü, balıkçılık, gemicilik), yetmişli yıllardan sonra da petrol gelirleri sayesinde oldu. İşin asıl ilginç yanı diğer iskandinav ülkelerinde de paralel gelişmeler meydana gelmiş.

- Norveç işçi hakları, sendikalaşma, sosyal haklar gibi konularda işçiler lehine en iyi konumda olan ülkelerden biridir. Sendikalaşma oranı her alanda, beyaz yakalılar da dahil olmak üzere oldukça yüksek. IT çalışanlarının üye olabileceği iki sendika var, Tekna ve NITO. Bu iki sendika da teknik ve mühendislik eğitimi almış çalışanlar için. Ancak Tekna yüksek lisans yapmış olma şartı ararken, NITO'da lisans derecesine sahip olmak yeterli. Sendikaların ücret görüşmeleri, işçilere hukuk desteği, iş anlaşmazlıklarında yardımcı olmak gibi hak ve sorumlulukları var.
- Norveç sosyal eşitsizliğin en az oranda olduğu ülkelerden biri. Sosyal demokrasi oldukça yerleşmiş olsa da sistem hala kapitalizm. Zenginle yoksul arasında gelir farkı var. Ancak bu Türkiye'deki gibi uçurum boyutunda bir fark değil. Herkes barınma, beslenme, ulaşım gibi temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayabiliyor. Karşılayamayanlara da devlet sosyal destek sağlıyor. Bunun çalışma hayatına etkileri de doğal olarak olumlu. Daha yatay bir hiyerarşi var. Proje lideri, yazılım mimarı, programcı aynı düzeyde. Meslek tanımları üzerinden sosyal sınıflaşma yok diyebilirim. Bunun eşitlik ve işçi dayanışması anlamında çok önemli olduğunu söyleyebiliriz.
- Kadınlar için çalışma hayatında pozitif ayrımcılık var. Yönetici pozisyonları için özel ve devlet sektöründe %40 kota var. Bu kadınların çalışma hayatında daha fazla sorumluluk alması için oldukça olumlu bir düzenleme. Kadın çalışanlar için sosyal haklar çok iyi düzenlenmiş.

SONUÇ ;

- Norveç, genel olarak sosyal devlet anlayışının ve demokrat refah devletinin iyi bir temsilcisidir.
- Norveç toplumu diğer gelişmiş dünya ülkeleri ile karşılaştırıldığında gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve yoksulluk düzeyinin düşük olduğu, üst seviyede sosyal güvenin ve kaliteli yaşam standartlarının oluşturulduğu görülmektedir.
- Norveç refah devletinin üç tane karakteristik özelliğe sahiptir; birincisi, kapsamlı bir sosyal politika ikincisi, kurumsallaşmış sosyal haklar, üçüncüsü dayanışmacı ve evrensel sosyal yasalardır.
- Norveç refah devleti modeli ülkede yaşayan tüm vatandaşlara gelir güvenliği ve refah hizmetleri sağlamaktan sorumludur.
- Norveç refah devletinin temel özelliği işgücü piyasası ile refah sisteminin birleştirilmesidir.

“Bugünlerden geriye bir yarına gidenler kalır,
bir de yarın için direnenler...”

Adnan Yücel

KAYNAKÇA

- Norveç te Çalışma Koşulları - BM Dergi-Bilgisayar Mühendisleri Odası Dergisi
- Norveç te Refah Devletinin Ortaya Çıkışı - Opus Toplum Dergisi
- Avrupa Demokrat Dergisi
- Norveç te Refah Devletinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi - Dergi Park